

L'ESTABLIMENT DE LA FRONTERA ENTRE FRANÇA I «ESPANYA»

Alícia Marcet Juncosa

El 7 de novembre del 1659, es firmava a l'illa dels Faisans, al mig del riu Bidasoa, el Tractat dels Pirineus, que posava fi a 24 anys de guerra oberta entre les monarquies francesa i hispànica. Acompanyat d'un pacte matrimonial signat en nom de la infanta Maria Teresa i del jove rei Lluís XIV, aquest tractat establia, sobretot, unes noves fronteres entre ambdós reialmes.

En aquesta ocasió, no se pot prescindir de plantejar el problema de la noció mateixa de frontera al segle XVII.

Per a molts autors, la frontera és, primer, una zona bastant ampla, sembrada de places fortes, que té un paper únicament militar i que canvia segons les guerres, els pactes matrimonials, etc. Té una funció estratègica, és una zona de defensa, molt més que no pas un límit, una línia de separació entre Estats veïns. L'establiment necessari de la frontera lineal és un concepte que apareix lentament i esdevé cada vegada més general en relació amb l'establiment i el desenvolupament de l'Estat modern. Tanmateix, la necessitat de la defensa subsisteix, d'aquí el desenvolupament de la teoria de les «fronteres naturals».

Els historiadors francesos de la segona meitat del segle XX, en una majoria bastant forta, tenen aquesta idea per caduca, després dels estudis de Gaston Zeller, realitzats durant els anys 50. Consideren que aquesta noció l'havia elaborat els historiadors posteriors a la Revolució francesa i romàntics (Augustin Thierry, Henri Martin, Victor Durut, fins i tot Albert Sorel) per tal de justificar, a posteriori, una política d'expandiment, però diuen que era totalment aliena al segle XVII, i amb més raó, als segles anteriors. Representaria, doncs, un anacronisme total¹.

Els exemples donats per tal d'informar la teoria de les «fronteres naturals» al segle XVII, d'ençà dels escrits de Gaston Zeller tenen tots un punt comú: és el de referir-se sempre a la frontera romana, a la necessitat pel reialme de França d'assegurar-se dels passatges vers el Sant-imperi o els Països Baixos, ja que, segons les tesis de Richelieu «*Il faut avoir en dessein perpétuel d'arrêter le cours des progrès d'Espagne*» i, per això, «*...bastir et s'ouvrir des portes pour entrer dans tous les estats de ses voisins et les pouvoir garantir des oppressions d'Espagne*»². Lluís XIV mateix encara pensarà amb Alemanya quan envairà el Franc Comtat, el 1674: «*M'ouvrant un nouveau passage en Allemagne, je le fermois en mesme temps à mes ennemis*»³. Per tant, més que no pas en la seva extensió, el rei pensaria més aviat en la defensa

1. Y. DURAND, *Encyclopaedia Universalis*, Article «France»; D. NORDMAN, *Dictionnaire de l'Ancien Régime*, Article «Frontières»;

G. LIVET, *Dictionnaire du Grand Siècle*, Article «Frontières»; J.-CH. PETITFILS, *Louis XIV*, París, 1995, pp. 323-324; et alt.

2. Card. de RICHELIEU, *Avis au Roi*, de 1629.

3. citat per Y. DURAND, *loc. cit.*

del reialme i en la possibilitat d'atacar els seus adversaris a partir d'alguns caps de pont. Es tractaria més d'una política de tancament que no pas d'una política d'expansió.

Tanmateix s'ha de recalcar que cada guerra victoriosa s'acaba amb annexions de nous territoris, immediatament fortificats, sobretot en el regnat de Lluís XIV; que certs enginyers del rei, particularment el més gran de tots, Sébastien Le Prestre de Vauban, pensen portar la frontera nord-oriental fins al Rín i perfer el «*pré-carré*» que constitueix el reialme amb unes «bones» fronteres, fàcils de defensar i consideren que cal recolzar les places fortes sobre unes defenses naturals com rius o muntanyes.

Les afirmacions de Gaston Zeller s'ha, almenys, de matisar perquè, tal com ho remarca Daniel Nordman⁴, si els autors del temps parlen poc d'aquest tema en termes directes, s'ha de tenir en compte els nombrosos documents que fan intervenir les dades de la geografia per tal de justificar les fronteres: tot sovint són obres dels Jesuïtes destinades a l'ensenyament en els seus col·legis i sobretot els seus moltíssims treballs tocant a la cartografia. Peter Sahlins, en la seva tesi, ho ha analitzat remarcablement.⁵

És cert que la història de l'establiment de la frontera separant França i la Península Ibèrica a través de Catalunya no coincideix amb l'esquema de Gaston Zeller.

La situació geogràfica dels Comtats (Rosselló-Vallespir, Conflent i Cerdanya) tenia un interès estratègic absolutament cabdal tocant a les relacions entre aquestes potències, ja que asseguraven el control dels passatges nord-sud a través de la serra pirinenca, vies de circulació i d'invasió d'ençà de l'època prehistòrica. D'ençà del 1258 i la signatura del tractat de Corbeil, la frontera entre el reialme de França i el regne d'Aragó, més concretament Catalunya, se situava a ratlla de les Corberes, frontera climàtica, lingüística, econòmica, coronada per un seguit de fortalises que posen de relleu la seva importància militar. És molt remarcable que en un temps on les fronteres consistien sobretot en delimitacions d'una zona bastant vaga i movedissa de dominis amb relacions rígides pels costums i els drets feudals, una mena de marca, Lluís IX i Jaume I s'haguessin entès sobre una accepció lineal de la frontera. Aleshores, els Comtats, sobretot el de Rosselló, entre les Corberes i el Pirineu pròpiament dit, esdevingueren una mena de baluard avançat de Catalunya en front dels objectius d'expansió dels Capets. Feia poc que aquests havien finalitzat la conquesta del Llenguadoc, i, tenint en compte la política anterior de la dinastia, hom podia témer de veure'ls un dia o un altre reprendre la seva progressió cap al sud.

L'intermedi del reialme de Mallorca havia posat una altra vegada en evidència la importància estratègica dels Comtats, en el decurs de la creuada de Felip III l'Ardit i el perill que representava pels comtes-reis l'excessiva francofília dels sobirans de Mallorca, cosa que podia, qualsevol dia, fer-ne els vassalls del reialme de França, si no pas més. D'aquí la necessitat de recuperar aquests territoris el més aviat possible. Al mateix temps, es trobaven confirmades les especificitats, àdhuc, els particularismes, d'aquelles terres catalanes del nord, reforçades per l'atorgament de privilegis administratius i judicials, la creació d'una Universitat a Perpinyà, al moment de la seva recuperació per Pere III el Cerimoniós (1344-1349).

Els reis de França tenien el mateix interès que els comtes-reis per posseir aquest baluard avançat i fou només per causa de les dificultats generades per la Guerra de Cent Anys que se'n van desentendre durant poc més d'un segle.

Tanmateix, la revolució catalana de 1462 els va furnir un pretext excel·lent per a reprendre els seus intents expansionistes, al mateix moment que França manifestava unes ambicions tocant a Navarra. L'establiment de la frontera a la ratlla dels Pirineus semblava un objectiu realitzable. El tractat de Baiona del 9 de maig 1462, signat entre Lluís XI i Joan II, seria determinant. El comte-rei contraïa un deute de 300 000 escuts d'or envers el rei de

4. D. NORMAN, *loc. cit.*

5. P. SAHLINS, *Boundaries. The Making of France and Spain in the Pyrenees*. University of California, 1989; edició catalana *Fronteres i identitats: la formació d'Espanya i França a la Cerdanya, s. XVII-XIX*, Vic, 1993.

França, el qual reconeixia, com a penyora, fins al seu reembossament, el dret de percebre les rendes reials dels Comtats i el dret de posat guarnicions dintre d'unes quantes places del Rosselló i de la Cerdanya (Perpinyà, Cotlliure, Puigcerdà). No es tractava de cap manera d'annexió dels Comtats per França (Lluís XI, mentrestant, però, reunia tots els actes que establien els seus drets eventuals sobre la Corona d'Aragó⁶), sinó de portar socors a Joan II, com ho feien saber els cònsols de Perpinyà, en particular, unes cartes de Gaston de Foix, gendre del comte-rei i cap de l'exèrcit francès del Llenguadoc, i de Lluís XI mateix, a principis del mes de juliol⁷. Amb tot, en pocs dies, els Comtats foren sotmesos a l'autoritat del rei de França (agost del 1462) i com que immediatament es manifestaren unes resistències⁸, un nou exèrcit, manat per Jaume d'Armagnac, duc de Nemours, fou encarregat de realitzar obertament la conquesta del país pel comte del rei de França (gener del 1463): ja que els catalans havien renegat Joan II, i, per tant, no tenien cap senyor més, el seu territori podia ésser conquerit per qui el volgués.⁹

Aquest argument hauria hagut d'ésser igualment vàlid pel Principat. Ara bé, d'això no se'n tractà: prova, si calia, que solament els comtats interessaven el rei de França; els esdeveniments que succeïen al sud dels Pirineus eren tot just peripècies secundàries.

Lluís XI s'afanyà a fer reconèixer aquesta annexió dels Comtats per certes potències estrangeres, com Florència, i sobretot organitzà la seva «nova província» segons el model de les altres, instal·lant-hi un governador i un parlament, fent-hi encunyar moneda.

Els rossellonesos acceptaren molt malament aquesta primera ocupació francesa, i, per tant, quan, l'1 de febrer de 1473, Joan II i el seu exèrcit arribaren davant de Perpinyà, la població ja n'havia obert les portes, amb el crit «Aragó, Aragó, morts als Francesos».

Joan II, al moment de la reunió de les Corts al mes de març, anuncià als perpinyanesos que havien d'esperar-se a una resposta ràpida de part de francesos¹⁰, fet que se produí de seguit: Perpinyà fou assetjada, el Rosselló saquejat.

El 17 de setembre de 1473, fou signat el tractat de Perpinyà que estipulava la neutralització dels Comtats, fins al reemborsament del deute contret per Joan II, mentrestant ambdós reis es comprometien a no penetrar en els Comtats esmentats. Joan II tornà aleshores a Barcelona, on l'esperaven els afers de la successió de Castella.

Ultrapassant els termes del tractat, les tropes franceses tornaren immediatament als Comtats, posaren altra vegada setge davant de Perpinyà, s'apoderaren d'Elna. Aquest segle fou particularment dur i el comportament dels perpinyanesos particularment heroic, fins a esdevenir llegendari¹¹. Finalment, esgotats els perpinyanesos obtingueren de Joan II el permís de rendir-se, mentre que la seva ciutat, d'aquell moment ençà, portaria el títol gloriós de «Fidelíssima»¹².

Ràpidament, els Comtats es mostraren molt difícils de guardar, sobretot a causa de la resistència dels rossellonesos, i molt aviat, Lluís XI es plantejà la possibilitat de restituir-los al comte-rei. Unes negociacions en aquest sentit van començar el 1479 amb Ferran II, però no van tenir sortida. La minoritat de Carles VIII en va impedir la represa, i fou solament al 1492-93 que unes noves negociacions van permetre de pervenir a la signatura del tractat de Barcelona (19 de gener de 1493): el reemborsament del deute de Joan II no havia tingut lloc, però el rei de França esperava obtenir la neutralitat aragonesa al moment de llançar-se a la conquesta del reialme de Nàpols.

6. Archives Nationales. J. 596. n° 26.

7. A. MARCET, *Le rattachement du Roussillon à la France*, Perpinyà, 1995, pp. 35-36.

8. Archives Départementales des Pyrénées Orientales. G. 237.

9. Declaració feta per Lluís XI als representants de la vila de Perpinyà, a Dax, el 26 de febrer 1463, citada per J. CALMETTE in *Louis XI, Jean II et la révolution catalane*, Toulouse, 1903, p. 168.

10. Arxiu Històric de Barcelona. *Processos de Corts*, 1473, fo. 12-13.

11. A. BOSCH, *Sumari, Index o Epitome dels admirables i nobilíssims títols d'honor de Catalunya, Rosselló i Cerdanya*, Perpinyà, 1628.

12. Archives Départementales des P-O. Llibre Vert Menor de Perpinyà T. II, fol. 541: Cartes reials del 21 de gener de 1475, donades a Girona, i del 16 de març del 1475 donades a Castelló d'Empúries.

A partir d'aquell moment, els Comtats esdevingueren un teatre d'operacions militars gairebé permanent durant els conflictes que oposarien les monarquies francesa i hispànica, sobretot després de l'accessió al tron dels prínceps de la família d'Àustria.

Des del 1496 un exèrcit francès atacà Salses on, tot seguit després de la represa, Ferran II feu edificar un nou castell amb un sistema defensiu capaç de parar una nova ofensiva francesa, el 1502. Les incursions es multiplicaren durant tot el segle XVI i induïren Ferran II, de primer, i més endavant Carles I i Felip II, a reforçar les defenses de les diverses places del Rosselló i sobretot de Perpinyà. Miquel Llot afirmava el 1590, que segons els capitans de més experiència, «...El rei don Felip, entre tots els seus regnes, no té cap plaça més important que la de Perpinyà, sobretot quan estarà acabada amb tots els arranjaments complementaris en projecte», i Esteve de Corbera, al principi del segle XVII, constatava que «...és el baluard d'Espanya que la protegeix i l'assegura en front dels seus més grans rivals i els seus més constants i declarats enemics».¹³

La importància estratègica i militar dels Comtats i de la seva capital es trobava així mateix subratllada. Més que mai, el seu caràcter de «marca», esdevenia evident i els seus habitants es ressentien de la seva marginació¹⁴. Cal també remarcar que se'ls designava cada vegada més com una entitat separada de Catalunya / Principat, i que, en front del reialme de França, es parlava més d'«Espanya» i no pas d'Aragó o de Catalunya.

Des d'aleshores, les relacions entre Perpinyà i Barcelona esdevingueren de dia en dia més tenses, fins al punt que certs membres de la burgesia perpinyanesa projectaren de restituir a la seva vila le seves prerrogatives de capital, com al temps del reialme de Mallorca, i per tal d'aconseguir-ho, de pronunciar la «desunió» de la resta de Catalunya, tot i restant al si de la monarquia hispànica¹⁵. Ara bé, per això, s'havia d'obtenir l'acord del sobirà madrileny que seguia essent comte de Barcelona i del Rosselló; d'aquí les reiterades demandes presentades a l'autoritat central. Ni Felip III ni Felip IV no saberen aprofitar-se de l'ocasió que se'ls oferia d'afeblir Catalunya, quan aquesta plantejava més problemes amb el seu rebuig de la política imperial, per exemple refusant la Unió de les Armes.

La ràpida invasió dels Comtats per les forces franceses el juny del 1639, en el marc de la Guerra dels Trenta Anys, la presa de les places fortes de les Corberes (Òpol i Salses, sobretot) i el perill que això representava per Perpinyà, feren oblidar la qüestió de la «desunió», i, alhora, va portar les autoritats catalanes a alçar el sometent general i a enviar-lo al Rosselló per lluitar al costat dels terços. El 6 de gener del 1640, els terços i les forces catalanes, menades pel diputat del braç militar, Francesc de Tamarit, reprengueren Salses i foragitaren els invasors al nord de les Corberes.

De retorn a l'Empordà i a la Selva, les tropes reials cometeren els estralls prou coneguts que havien de portar al sollevament general del mes de juny del 1640. Els mateixos estralls s'havien de cometre als Comtats quan les tropes hi foren replegades progressivament. L'amplitud de la revolta féu inevitable la ruptura entre Catalunya i Madrid.

Tanmateix, les autoritats catalanes, després de llargues vacil·lacions, negociaren una aliança amb França. Un primer acord d'assistència mútua, el Pacte de Germanor, va ésser signat el 7 de setembre de 1640: amb el, Lluís XIII prenia «... en sa protection les dits Srs députez, la ditte Ville, estats et peuples de Catalogne dans la résolution qu'ilz ont prise de se mettre en liberté et se tirer de l'oppression et domination du Roy d'Espagne et des Castellans...»¹⁶. La mort de Pau Claris, el 27 de febrer del 1641, va reforçar el partit filofrancès de la Generalitat, malgrat la desconfiança de Tamarit i d'una part cada vegada més important de l'opinió. Tot i això, d'aquell moment, les tropes franceses tenien la facultat d'entrar al Rosselló, per tal d'ajudar les forces catalanes que lluitaven contra els terços, i de

13. A. MARCET, in *Histoire de Perpignan* (sota la dir. de Ph. Wolff) Toulouse, 1985, p. 63.

14. J-LI. PALOS, *Catalunya a l'imperi dels Àustria. La pràctica de govern (segles XVI i XVII)*. Lleida, 1994 pp. 43-46.

15. R. BES, *Les relations entre la ville de Perpignan et la cité de Barcelone (1573-1644). Un cas de divorce sans consentement mutuel*. Mémoire de Mjtrise. Université de Toulouse-Le Mirail, 1982.

16. Archives des Affaires Etrangères. Espagne. Supplément vol. IV, fol. 104.

servir-se dels ports catalans. Autoritzar les forces franceses a posar els peus «legalment» als Comtats resultava ésser una greu imprudència: era veritablement fer entrar el llop al corral. Ràpidament controlaren el camp, però no fou el cas de les viles –Perpinyà, Salses, Elna o Cotlliure–, tingudes per les guarnicions que resistien més perquè estaven reforçades per les unitats replegades del Principat. Els Comtats es trobaren aleshores partits en dos per una ratlla que anava de Leucate a Cadaqués: la part occidental era a mans dels franco-catalans, mentre que la part oriental restava sota el control de les guarnicions castellanes. Llurs cabdills sabien que haurien de sofrir setges i s'hi prepararen, apoderant-se de tots els recursos del país ja prou escassos.

De fet, en els primers dies de juny del 1641, l'exèrcit del Llenguadoc, menat pel príncep de Condé i amb el sosteniment de les companyies rosselloneses de Gaspar de Llupià i Emmanuel d'Aux, prengué unes quantes localitats costaneres i posà setge davant Elna, que s'havia de rendir el 27. Tenint per acabada la campanya del Rosselló, malgrat la presència de les guarnicions castellanes a Salses, Cotlliure i Perpinyà, Condé passà al Principat on la situació era molt menys brillant.

Mentrestant, el govern francès féu saber públicament que no seria més en estat de complir els seus engatjaments si Catalunya no es posava pas completament sota l'autoritat del rei de França. Per tant, el 19 de setembre de 1641, fou signat a Péronne el tractat que feia de Lluís XIII el nou comte de Barcelona, del Rosselló i de la Cerdanya. Oficialment, no es tractava de cap manera d'annexió de tot o part dels territoris catalans, tot i que Richelieu declarava fàcilment i molt significativament que «*Ce qui a été conquis par l'épée ne saurait être rendu*».

Molt paulatinament, les tropes franceses investien Perpinyà i tallaven la vila de la seva única font d'avituallament, el port de Cotlliure, que havia de caure a les seves mans el 16 d'abril; mentrestant lliuraven alguns combats, amb molta confusió, als entorns de la vila. El setge va durar fins al 9 de setembre de 1642. Va ésser un dels més durs que mai havia patit la capital del Rosselló. Lluís XIII que volia presenciar la rendició de la vila, i per això, s'havia instal·lat a la primavera als afores, a Sant-Esteve, s'havia vist obligat a deixar l'exèrcit, el 10 de juny, per causa de la seva mala salut; quant a Richelieu, gairebé moribund, no havia arribat més aval de Narbona. El 15 de setembre, tocava a Salses de caure a les mans dels francesos¹⁷.

Richelieu, que desaparegué el 4 de desembre de 1642, no s'interessava pel futur de Catalunya: havia induït Lluís XIII a signar el Tractat de Péronne només dintre la perspectiva de tenir una moneda de canvi al moment de les esdevenidores i inevitables negociacions amb el govern de Madrid. Aquesta visió política també havia d'ésser la del seu successor, Mazarí, que al moment de les conferències de Münster, l'octubre de 1648, intentarà realitzar un intercanvi entre Catalunya i els Països Baixos espanyols i que, més endavant no farà cap esforç veritable per tal d'oposar-se a la represa progressiva del Principat per les tropes de Felip IV, més com més perquè la crisi que es produirà durant la minoritat de Lluís XIV i la difícil situació militar a les fronteres del nord i de l'est del reialme requeriran tota la seva energia. Després de la presa de Barcelona, el 1652, només l'interessarà l'ocupació dels Comtats.

La guerra continuava entre França i la monarquia hispànica; tanmateix les negociacions prosseguiren amb regularitat després del 1656, adés a Madrid, adés a París, i sobresurtí que l'annexió dels Comtats per França constituïa una condició prèvia a qualsevol tractat de pau. Pels representants de Felip IV, es tractava tant sols del Rosselló, mentre que pels de Lluís XIV, s'havia d'incloure també el Conflent, considerat com una dependència immemorial del Rosselló, tot i que sabien sobradament que això constituïa una interpretació abusiva: «*Sur les prétensions pour avoir le Conflans, à parler franchement ...nous n' y avons aucun droit, mais aussy...don Luis [de Haro] pourroit avec justice soustenir que le traité signé à Paris (prèviament signat al principi de l'any 1656) que nous posons our fondement de celui-cy ne fournit aucusne raison d' y prétendre...*»¹⁸. Tanmateix, fou aquesta actitud annexionista, defensada per l'arquebisbe de Tolosa, Pierre de Marca, amb el suport del jurista barcelonès

17. A. MARCHET, *Le rattachement...*, pp. 71-91.

18. Archives de Affaires étrangères. Mémoires et Documents-Espagne, vol. 61, fol. 128.

adherit als interessos francesos i refugiat al Rosselló, Ramon Trobat, que va prevaler. Val a dir que Marca, com a Visitador general de Catalunya, havia recollit durant molts anys una voluminosa documentació, utilitzada amb gran perícia per tal de justificar les pretensions franceses (serà publicada després de la seva mort, uns anys més tard, pel seu secretari, Etienne Baluze)¹⁹. Entre altres afirmacions tocant als «drets històrics» de França, Marca insistia sobre la necessitat de portar la frontera entre ambdues monarquies al cim del Pirineu: «*Sed tandem cum per conditiones pacis nuper constitutas ad radices Pyrenaeorum convenisset ut iidem montes, qui fuerant oli naturales termini Galliarum et Hispaniarum, dividerent in posterum Galliam Narbonensem et eam partem citerioris Hispaniae quae nunc Catalonia dicitur, angelus ille in quo consistit nobilissimus comitatus Ruscinonensis, qui semper in Nsarbonensi fuerat ad suum naturalem dominum rediit, id est, ad potentissimum regem nostrum Ludovicum cognomento Magnum*»²⁰.

Aquests varen ésser els criteris determinants, *in fine*, per l'establiment de les clàusules de la Pau dels Pirineus, del 7 de novembre de 1659. Atès que la frontera s'havia de situar a la ratlla del mateix Pirineu, el Principat retornava a la monarquia hispànica, mentre que els Comtats restaven annexats al reialme de França. Ara bé, es feia imprescindible precisar on se situava exactament la cresta de la muntanya i això resultava particularment difícil en el cas de la Cerdanya. Havia d'ésser la feina de la conferència de Ceret, reunida entre el mes de març i el mes de maig de 1660, i, més endavant, de la de Llívia, al mes de juliol, que va realitzar la redacció definitiva dels articles 42 i 43 del tractat de pau, el 12 de novembre, un any després de la signatura oficial²¹.

Més enllà de les peripècies diplomàtiques, cal subratllar que durant tots aquests tractes, no es va fer mai menció de les autoritats catalanes: tot es feia entre representants de Lluís XIV i de Felip IV. Nogensmenys, en virtut del Tractat de Péronne, el rei de França era comte de Barcelona i havia jurat de no desfer-se mai de tot o part del territori català. Que Felip IV no en tingués compte, era lògic i normal. Però no hauria pas hagut d'ésser el cas de Lluís XIV, si els engatjaments s'haguessin respectat. Però, en realitat, Richelieu havia incitat Lluís XIII a acceptar la corona comtal només per poder disposar d'un mitjà d'intercanvi al moment de les negociacions amb Madrid: el Tractat dels Pirineus va confirmar la justesa d'aquesta visió. El segle XVII es caracteritzava per l'establiment d'uns Estats cada vegada més centralitzats, amb uns sobirans cada vegada més absoluts. A França, en particular, l'autonomia d'una part del reialme, gaudint de Constitucions pròpies, era inconcebible. A tot estirar, hom respectava un cert nombre de costums, sempre que no fossin contraris a les lleis del reialme. Els tractes es feien entre Estats, representats pel seus sobirans. Per Lluís XIV, només el sobirà madrileny era un interlocutor digne: pels francesos governava el reialme d'«Espanya» i no pas «les Espanyes»; l'autonomia de Catalunya era completament negada. Les Constitucions de Catalunya no podien de cap manera ésser una trava, un límit o tant sols permetre un control del poder reial que només podia ésser absolut.

No és pas una casualitat si aquell que havia d'ésser efectivament rei d'«Espanya» per l'abolició de totes les institucions dels antics regnes i en particular de les Constitucions de Catalunya, al moment de la publicació del decret de Nova Planta (1716), era el nét de Lluís XIV, Felip d'Anjou. S'atribueix a Lluís XIV la cèlebre paraula «*Il n'y a plus de Pyrénées!*», al moment d'acceptar el testament de Carles II: la frontera que mutilava Catalunya romanía tanmateix, ni els Borbons de França, ni els d'Espanya no tenien la més mínima intenció de revisar la partició. Fins i tot l'arxiduc Carles d'Àustria semblà considerar la cosa com a definitiva i ni els negociadors d'Utrecht ni els de Rastatt (1713-1714) no tingueren per bo de discutir-ho.

Probablement, aquesta frontera, que cap català no pot acceptar, que havia necessitat per establir-se un procés llarg de dos segles, devia semblar prou «natural» a la major part de les potències europees.

19. P. de MARCA, *Marca Hispanica, sive limes hispanicus, hoc est Geographica et Historica descriptio Cataloniae, Ruscinonis, et circumjacentium populorum*, Paris, 1688.

20. P. de MARCA, *Marca hispanica...*, Dedicatòria, p. 3 (el subratllat és meu).

21. A. MARCET, *Le rattachement...*, pp. 102-108. Sobre els problemes específics de la Cerdanya, cf. Pl. SAHLINS..., pp. 57-64.